

Bättre arbetsmiljö och ökat personalinflytande kan möta ungdomars förväntningar på industriarbete

Tillverkningsindustrin i Sverige upplever idag ett alltmer ökande problem att få tag på välutbildad arbetskraft. Allt färre ungdomar söker sig till utbildningar inriktade mot industrins behov och om inget görs kommer rekryteringsproblemen att bli akuta i framtiden. Svårigheterna gäller för såväl verkstads- som träindustrin. För att möta problemen i tid har därför ett forskningsprojekt inletts i Rättviks kommun. Arbetslivsinstitutet och Högskolan Dalarna samarbetar med näringslivskontor, Föreningen Svenska Timmerhus och skolan för att identifiera bakgrunden till ungdomarnas motstånd mot att söka sig till industrin och vad företagen kan göra för att bli mer attraktiva som arbetsgivare.

Resultaten av de inledande undersökningarna visar att ungdomarna tror sig finna ett gott socialt klimat i tillverkningsindustrin, men att de har högre krav på fysisk arbetsmiljö och personalinflytande än vad de tror företagen kan erbjuda. Det finns ingenting som talar för att ungdomarnas tveksamhet mot industriarbete beror på att de har en felaktig negativ bild av vad företagen kan erbjuda. Tvärtom kan de allra flesta ungdomarna anses vara väl informerade och har till och med en i flera avseenden mer positiv syn på industriarbetet än vad de som faktiskt arbetar där har. Undersökningsresultaten ger också anledning till optimism. Grunden till ungdomarnas motstånd mot industriarbete bekräftas visserligen av objektiva undersökningar på företagen beträffande den fysiska miljön som utförts samtidigt med denna undersökning, men man kan samtidigt konstatera att det finns goda möjligheter till en utveckling som kan göra tillverkande företag till attraktiva arbetsgivare för framtidens ungdom.

Ungdomar vill inte jobba i industrin

Redan i slutet av 80-talet såg man inom industrin svårigheter att locka till sig ungdomar. Under 90-talets lågkonjunktur var behoven av ny arbetskraft små. När konjunkturen vände återuppstod rekryteringsproblemet. Är det så att ungdomar idag inte vet vad industrin har för arbeten att erbjuda eller är det så att de inte vill dit därför att de vet? För att ta reda på detta och för att öka industrins attraktionskraft på ungdom har ett forsknings- och utvecklingsprojekt inletts.

Ungdomar tycker att arbete är viktigt och ser positivt på framtiden

Vad har ungdomar för syn på arbete? Eleverna i nionde klass i Rättviks kommun, 65 pojkar och 43 flickor, har i ett frågeformulär fått ge sin syn på arbete i allmänhet och vad de tror om arbete inom tillverkningsindustrin. På frågan "Hur viktigt är arbete i Ditt totala liv?" angav eleverna i likhet med vuxna, föräldrar, lärare och anställda inom tillverkningsindustrin, arbete som en av de viktigare sakerna i livet. Därtill säger eleverna att de har en relativt optimistisk syn på framtiden.

Ungdomar vill ha trygg anställning

Utifrån 40 påstående (se sista sidan) fick eleverna skatta hur viktiga de ansåg att olika saker var i ett idealt arbete. De påstående som i medeltal ansågs vara mycket viktiga eller helt nödvändiga är:

- ♦ Att ha en trygg anställning med regelbunden inkomst
- ♦ Att man känner sig uppskattad av både chef och arbetskamrater
- ♦ Att ha en rättvis och förstående chef
- ♦ Att ha ett arbete där man har många trevliga arbetskamrater
- ♦ Att jag kan vara stolt över mitt arbete

Ungdomar ställer högre krav än vuxna på arbetet

Svårigheterna med att locka ungdomar till olika arbeten gör det intressant att jämföra elevernas och de vuxnas syn på vad som är viktigt i arbetet. Oftast har ungdomarna ställt högre krav än vuxna på ett idealt arbete. De vuxna har värderat följande påstående som viktigast:

- ♦ Att ha en rättvis och förstående chef
- ♦ Att jag får tänka och agera självständigt
- ♦ Att jag kan vara stolt över mitt arbete
- ♦ Att man känner sig uppskattad av både chef och arbetskamrater

Eleverna har värderat följande påstående som betydligt viktigare än vad de äldre har:

- ♦ Att jag känner mig oersättlig
- ♦ Att jag får stora möjligheter att nå en hög social ställning
- ♦ Att jag får hög lön och andra materiella förmåner
- ♦ Att jag kan visa andra att jag är duktig
- ♦ Att jag har mycket att säga till om

Både flickor och pojkar ser möjligheter inom industrin

Utifrån sina kunskaper och erfarenheter har ungdomarna gjort sig en bild av industriarbete. Den bilden har legat som grund då ungdomarna skattat i vilken grad de tror att de 40 påståendena är möjliga att få uppfyllda inom tillverkningsindustrin.

Följande tror de sig få mest uppfyllt inom industrin:

- ♦ Att ha ett arbete där man har många trevliga arbetskamrater
- ♦ Att ha en trygg anställning med regelbunden inkomst
- ♦ Att ha en rättvis och förstående chef
- ♦ Att man känner sig uppskattad av både chef och arbetskamrater

Det är små skillnader mellan vad pojkar och flickor tror är möjligt att få i industrin. De påstående som pojkar lyft fram i större utsträckning än flickor är:

- ♦ Att jag får hög lön och andra materiella förmåner
- ♦ Att den fysiska miljön är bra t ex bullerfritt och bra lokaler
- ♦ Att jag får stora möjligheter att nå en hög social ställning
- ♦ Att kunna göra ett bra jobb utan att behöva ta ansvaret för andra

De påstående som flickor lyft fram i större utsträckning än pojkar är:

- ♦ Att klara arbetet själv utan andras hjälp
- ♦ Att arbetet medför uppskattning från andra människor
- ♦ Att genom mitt arbete bidra till att skapa en mänskligare värld
- ♦ Att mitt arbete kommer till nytta för andra människor

”Bättre arbetsmiljö, högre lön, olika arbetsuppgifter, då kan vi tänka oss att arbeta i industrin.”

Är de anställda nöjda med sitt arbete?

De som bäst kan beskriva hur det är att arbeta inom tillverkningsindustrin är de som jobbar där. I Rättvik har anställda i timmerhusföretag fått svara på hur väl de 40 påståendena stämmer överens med deras nuvarande arbete. De påstående som stämmer bäst är:

- ♦ Att ha ett arbete där man har många trevliga arbetskamrater
- ♦ Att ha en rättvis och förstående chef
- ♦ Att arbetet är miljövänligt
- ♦ Att jag kan vara stolt över mitt arbete
- ♦ Att jag klarar av arbetet så bra att jag inte får skuld känslor

Ungdomar ser möjligheter i industrin

Eleverna ser överlag större möjligheter i industrin än vad timmerhustillverkarna anser att de har i sitt nuvarande arbete. De anställda anser dock att följande påståenden uppfylls bättre än vad de unga tror:

- ♦ Att arbetet är miljövänligt
- ♦ Att jag får tänka och agera självständigt
- ♦ Att mina kunskaper och min förmåga ständigt sätts på prov
- ♦ Att jag kan vara stolt över mitt arbete

Bilden eleverna har skiljer sig mest mot timmerhustillverkarnas uppfattning vad gäller:

- ♦ Att det finns möjlighet att avancera
- ♦ Att min arbetsinsats verkligen kan påverka min lön
- ♦ Att jag får stora möjligheter att nå en hög social ställning
- ♦ Att jag får hög lön och andra materiella förmåner

Eleverna har på dessa områden sett klart större möjligheter än vad timmerhustillverkarna upplever i sin vardag.

Arbetsmiljön måste bli bättre

För att få fram de områden som kan sägas behöva förbättras för att lättare locka ungdomar till industriarbete och behålla befintlig personal kan man lyfta fram de påståenden som skattats högt för ett idealt arbete, men värderats lägre inom industrin. De påståenden som då lyfts fram av eleverna är:

- ♦ Att den fysiska miljön är bra, t ex bullerfritt och bra lokaler
- ♦ Att jag kan vara stolt över mitt arbete
- ♦ Att jag får hög lön och andra materiella förmåner
- ♦ Att jag har mycket att säga till om

De påstående som de anställda lyfter fram är:

- ♦ Att min arbetsinsats verkligen kan påverka min lön
- ♦ Att jag har en trygg anställning med regelbunden inkomst

Bra arbetsmiljö är viktigt för ungdomar

Som komplement till frågeformuläret har eleverna i grupper fått diskutera kring faktorer som enligt dem skulle göra industriarbete mer attraktivt. De har haft många och i vissa fall skilda åsikter. Nästan alla grupper har sagt att bättre arbetsmiljö skulle göra industriarbete mer attraktivt och nämner t ex mindre buller, bättre säkerhet, bättre luft, bra social miljö. Andra faktorer som nämnts ofta är varierande arbetsuppgifter, hög lön, bra arbetskamrater och bra arbetstider.

Ungdomarna lyfter särskilt fram inflytande och menar då att kunna påverka vad man ska arbeta med, hur man ska utföra arbetsuppgifterna och arbetstidernas utformning. De vill ha ett bra samarbete med överordnade och demokrati ska råda, så att de anställda har något att säga till om. Ungdomarna tycker också att det är viktigt med information inom företaget till de anställda. Behovet av gemenskap och trivsel uttrycker ungdomarna i form av bra, schysta och hjälpsamma arbetskamrater som alla ska vara positiva mot varandra. Det ska finnas gratis fika och trivsamt kafeteria. Personalvård är viktigt och man kan t ex ordna personalfester för att lära känna varandra bättre.

Ungdomar vet vad de talar om

Elever har inte någon överdrivet negativ bild av industrin. I de flesta fall ser de till och med större möjligheter än vad de anställda gör. Flertalet (3 av 4) av ungdomarna har haft kontakt med industrin i olika former men efterlyste ändå flera tillfällen att bekanta sig med branschen. Problemet med att få yngre människor att jobba inom industrin kvarstår dock. Vi har ovan nämnt några utvecklingsområden – den fysiska miljön och inflytandet – men det finns idag områden där timmerhustillverkarna säger sig ha det som ungdomarna söker, t ex. vad gäller att ha en rättvis och förstående chef, att ha ett arbete där man har många trevliga arbetskamrater och att kunna vara stolt över sitt arbete. Myten om att ungdom inte vill ha fast anställning avlivs av undersökningen. Eleverna tror också att detta är möjligt att få inom industrin. De signaler vi fått av eleverna tyder på att deras PRAO ger mycket viktiga intryck och har stor betydelse för deras uppfattning. Såväl goda som dåliga erfarenheter från PRAO berättar man gärna om. Erfarenheterna ligger sedan till grund för framtida yrkesval.

De 40 påståendena

- 1) Att jag får tänka och agera självständigt
- 2) Att det finns möjlighet att avancera
- 3) Att klara arbetet själv utan andras hjälp
- 4) Att jag kan vara stolt över mitt arbete
- 5) Att jag har ansvar för andra
- 6) Att arbetet är lugnt, tryggt och välordnat
- 7) Att arbetet är nyttigt för samhället
- 8) Att ha en rättvis och förstående chef
- 9) Att jag känner mig oersättlig
- 10) Att jag ständigt skall lösa nya problem
- 11) Att i arbetet få träffa många människor
- 12) Att få arbeta i ett väl samspelt arbetslag
- 13) Att kunna lägga ner hela sin själ i arbetet
- 14) Att jag slipper jobba skift eller övertid
- 15) Att jag har mycket att säga till om
- 16) Att jag kan utföra arbetet när och var jag vill
- 17) Att jag är i ledande ställning
- 18) Att jag kan visa andra att jag är duktig
- 19) Att jag får vara med och fatta viktiga beslut
- 20) Att jag får utnyttja min fantasi och kreativitet
- 21) Att jag får hög lön och andra materiella förmåner
- 22) Att genom mitt arbete kunna hjälpa andra människor
- 23) Att ingen ska tala om för mig vad jag ska tänka och göra
- 24) Att arbetet bidrar till att utveckla min personlighet
- 25) Att jag klarar av arbetet bra så jag inte får skuld-känslor
- 26) Att genom mitt arbete bidra till att skapa en mänskligare värld

Undersökningsgrupperna

108 elever i åk 9, (43 flickor, 65 pojkar) Samtliga klasser.

53 föräldrar (29 mammor, 24 pappor)

25 lärare (14 kvinnor, 11 män)

13 anställda i tre mindre tillverkningsföretag, samtliga män.

Totalt 199 personer inom Rättviks kommun deltog i undersökningen.

För mer info om innehållet kontakta

Ing-Marie Andersson
Arbetslivsinstitutet
ing-marie.andersson@niwl.se
tel 08/730 92 54

Gunnar Rosén
Arbetslivsinstitutet
gunnar.rosen@niwl.se
tel 08/730 92 84

Ann Hedlund
Högskolan Dalarna
ahd@du.se
023/77 86 02

Mattias Eriksson
Arbetslivsinstitutet
mattias.eriksson@niwl.se
023/77 86 20

- 27) Att mitt arbete kommer till nytta för andra människor
- 28) Att arbetet medför uppskattning från andra människor
- 29) Att min arbetsinsats verkligen kan påverka min lön
- 30) Att mina kunskaper och min förmåga ständigt sätts på prov
- 31) Att arbetet ger mig en känsla av att ha utfört något värdefullt
- 32) Att ha ett arbete där man har många trevliga arbetskamrater
- 33) Att arbetet är miljövänligt
- 34) Att kunna göra ett bra jobb utan att behöva ta ansvaret för andra
- 35) Att få planera och genomföra mitt arbete utan andras inblandning
- 36) Att jag får stora möjligheter att nå en hög social ställning
- 37) Att den fysiska miljön är bra, t.ex. bullerfritt och bra lokaler
- 38) Att man känner sig uppskattad av både chef och arbetskamrater
- 39) Att jag har en trygg anställning med regelbunden inkomst
- 40) Att min familj och mina vänner värderar mitt arbete högt

Faktaruta

Resursplattformen att... skall inspirera, koordinera, stödja och genomföra insatser som på kort och lång sikt bidrar till att göra tillverkningsföretagen i Dalarna attraktiva och minskar deras rekryteringsproblem för att säkra en långsiktig tillväxt. Visionen är att Dalarna och dess företag ska bli nationellt och internationellt uppmärksammade för en medveten utveckling för ett attraktivt arbetsliv i en attraktiv livsmiljö. I att... -plattformen ingår ett femtontal personer från bl.a. Högskolan Dalarna, Arbetslivsinstitutet och IUC Dalarna AB. att... finansieras av EU Mål 1 och 2, Arbetslivsinstitutet, Länsstyrelsen, Länsarbetsnämnden, Högskolan Dalarna samt medverkande företag och organisationer.

Högskolan Dalarna • 781 88 Borlänge • tel 023/77 86 68 • fax 023/77 86 01 • www.du.se/att • infoatt@du.se

Hans Lundkvist
projektledare
hans@stegvis.com
023/77 86 63
070/554 92 68

Bengt Pontén
Högskolan Dalarna
bpo@du.se
023/77 86 62
070/374 47 63